

Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Χρήστος

Παρασκευόπουλος-Κόλιας
LL.M., M.Sc.

Το παρόν σημείωμα επιχειρεί να αποσαφηνίσει το για πολλούς σύνθετο, ιδίως μετά την Οδηγία 2009/72/EK, τοπίο της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, προβαίνοντας σε μια ευσύνοπτη παρουσίαση των θεσμικών παραγόντων και της αρχιτεκτονικής της αγοράς.

ΙΟΥΝΙΟΣ 2016

Η Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Ένωση ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 αποτελεί μία από τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, δεδομένου ότι η αξιόπιστη, σε λογικές τιμές και με τη μικρότερη δυνατή επίπτωση στο περιβάλλον παροχή ενέργειας σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά συνιστά καθοριστικό παράγοντα για την ευρωπαϊκή οικονομία.

Στο πλαίσιο αυτό επιχειρήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στα μέσα της δεκαετίας του 1990 η απελευθέρωση μεταξύ άλλων της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, η οποία μέχρι τότε στα περισσότερα κράτη μέλη κυριαρχείτο από τις παλαιές κρατικές μονοπωλιακές επιχειρήσεις. Στόχος ήταν το σταδιακό άνοιγμα της αγοράς στον ανταγωνισμό, διά:

- της σαφούς διάκρισης μεταξύ των ανταγωνιστικών (π.χ. προμήθεια ηλεκτρισμού σε καταναλωτές) και των μη ανταγωνιστικών (λειτουργία των δικτύων) δραστηριοτήτων,
- της υποχρέωσης των λειτουργών των μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων να επιτρέπουν την πρόσβαση τρίτων στις υποδομές τους (π.χ. σύνδεση στα δίκτυα),
- απελευθέρωση της δραστηριότητας προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας (π.χ. άρση των εμποδίων δραστηριοποίησης των εναλλακτικών προμηθευτών),
- σταδιακή άρση των περιορισμών επιλογής προμηθευτή από τους καταναλωτές,
- δημιουργία ανεξαρτήτων ρυθμιστικών αρχών εποπτείας της αγοράς.

Οι ανωτέρω επί μέρους στόχοι υλοποιήθηκαν με τρεις γενιές οδηγιών, τόσο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, όσο και για την αγορά φυσικού αερίου. Η απελευθέρωση της ηλεκτρικής αγοράς ρυθμίστηκε με την πρώτη οδηγία 1996/92/EK, τη δεύτερη οδηγία 2003/54/EK και την τρίτη οδηγία 2009/72/EK. Οι οδηγίες αυτές ενσωματώθηκαν στο ελληνικό δίκαιο κατά βάση με τους νόμους 2773/1999, 3426/2005 και 4001/2011.

Κατόπιν τούτων το ελληνικό σύστημα ηλεκτρικής ενέργειας έχει λάβει σήμερα την ακόλουθη μορφή, διακρινόμενο προς το παρόν στο διασυνδεδεμένο και το μη διασυνδεδεμένο δίκτυο. Στο διασυνδεδεμένο δίκτυο τόσο η παραγωγή όσο και η διανομή ηλεκτρικής ενέργειας αποτελούν

απολύτως ανταγωνιστικές δραστηριότητες στις οποίες συμμετέχουν παράλληλα με τη Δ.Ε.Η. Α.Ε. και άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Έτσι, στο σκέλος της παραγωγής συμμετέχουν με τα κάτωθι περίπου ποσοστά οι:

Δ.Ε.Η.	60%
Εναλλακτικοί παραγωγοί	14%
Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας	25%

Από την άλλη μεριά στο σκέλος της διανομής ηλεκτρικής ενέργειας συμμετέχουν οι:

Δ.Ε.Η.	92%
Εναλλακτικοί προμηθευτές	8%

Μεταξύ του σκέλους της παραγωγής και του σκέλους της διανομής μεσολαβεί η εταιρεία «Λειτουργός της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΛΑΓΗΕ), ο οποίος ρυθμίζει τη λειτουργία της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας. Η Αγορά Ηλεκτρικής Ενέργειας λειτουργεί με βάση μια δομή συγκέντρωση (pool structure). Αυτό σημαίνει πως το σύνολο της διαθέσιμης ισχύος στη χώρα δημιουργεί μια «δεξαμενή» από την οποία προμηθεύονται όλοι συμμετέχοντες στο σκέλος της διανομής την ηλεκτρική ενέργεια που προμηθεύουν στους πελάτες τους - καταναλωτές. Συνεπώς, ακόμη και οι καθετοποιημένες επιχειρήσεις όπως η Δ.Ε.Η. θα πρέπει να εγχύσουν την παραγόμενη ενέργεια στην κοινή «δεξαμενή» και εν συνεχεία να την αγοράσουν επί ίσους όρους με τους λοιπούς εναλλακτικούς προμηθευτές, για να την προμηθεύσουν στους πελάτες τους.

Δεδομένου ότι η διαθέσιμη ισχύς, για λόγους ασφαλείας του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, είναι πάντοτε μεγαλύτερη της ζητούμενης από τους τελικούς καταναλωτές και συνεπώς από τους συμμετέχοντες στο σκέλος της διανομής, ο ΛΑΓΗΕ βάσει του Κώδικα Συναλλαγών Ηλεκτρικής Ενέργειας, καθορίζει τον τρόπο με τον οποίο προγραμματίζονται οι ανάγκες του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, εγχέεται η ισχύς της κάθε μονάδας παραγωγής στο σύστημα και εν τέλει διαμορφώνεται η τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας για τους συμμετέχοντες στην αγορά παραγωγούς και προμηθευτές. Με μια απλουστευτική προσέγγιση, προς αποφυγή των πολλών τεχνικών λεπτομερειών, η οποία όμως αποδίδει με αρκετή συνέπεια την πραγματικότητα, μπορεί να ειπωθεί πως η αγορά λειτουργεί με βάση τον κανόνα της προσφοράς και της ζήτησης. Δηλαδή εγχέεται στο σύστημα ενέργεια παραγόμενη από τη φθηνότερη προς την ακριβότερη πηγή μέχρι να επέλθει ισορροπία με τη ζήτηση. Το σημείο αυτό ισορροπίας, όπου καλύπτεται απόλυτα η ζήτηση σε κάποια δεδομένη χρονική στιγμή διαμορφώνει εν πολλοίς την Οριακή Τιμή του Συστήματος (system marginal price – OMP), η οποία στην πραγματικότητα είναι η τιμή που ζητείται από την τελευταία μονάδα παραγωγής που εισήλθε στο σύστημα για να καλυφθεί πλήρως η ζήτηση. Στην Οριακή Τιμή πωλούν τελικά όλοι οι παραγωγοί ανεξαρτήτως του κόστους τους ηλεκτρική ενέργεια και αντίστοιχα αυτή πληρώνουν όλοι οι προμηθευτές. Άρα σε περιόδους υψηλής ζήτησης χρειάζεται να εγχυθούν στο σύστημα ποσότητες ενέργειας από παραγωγικές μονάδες με μεγάλο κόστος με συνέπεια την άνοδο της τιμής και το αντίστροφο.

Αυτό σημαίνει ότι κατά βάση πρώτα χρησιμοποιείται η παραγόμενη από λιγνιτικές μονάδες ενέργεια, εν συνεχεία από υδροηλεκτρικούς σταθμούς και στο τέλος από φυσικό αέριο.

Εξαιρέση στα παραπάνω αποτελούν οι ΑΠΕ. Η κάθε στιγμή διαθέσιμη ισχύς από ΑΠΕ εγχέεται κατά προτεραιότητα στο σύστημα και λειτουργούν σε καθεστώς εγγυημένων ελάχιστων τιμών. Η κάθε μονάδα ΑΠΕ συμβάλλεται με τον ΛΑΓΗΕ, ο οποίος υποχρεούται να αγοράζει όλη την παραγόμενη ενέργεια σε μια προκαθορισμένη ελάχιστη τιμή. Έτσι, ο παραγωγός ΑΠΕ θα λάβει την προκαθορισμένη ελάχιστη τιμή για την παραγόμενη ενέργεια ακόμη και αν η Οριακή Τιμή του Συστήματος, κατά τα ανωτέρω, είναι χαμηλότερη. Ο ΛΑΓΗΕ όμως συμμετέχει στη «δεξαμενή» της Αγοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας ως πωλητής της παραγόμενης από ΑΠΕ ενέργειας και λαμβάνει σε κάθε περίπτωση την Οριακή Τιμή, όπως όλοι οι συμμετέχοντες παραγωγοί. Η κάλυψη της διαφοράς μεταξύ της Οριακής Τιμής του Συστήματος και της εγγυημένης τιμής για τον κάθε παραγωγό ΑΠΕ προέρχεται από τα έσοδα του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ, ο οποίος χρηματοδοτείται μέσω ειδικού αναλογικού τέλους από τους καταναλωτές ηλεκτρικής ενέργειας.

Πέραν όμως της προπεριγραφείσας δομής λειτουργίας της αγοράς που σκοπό έχει την επίτευξη των ευρωπαϊκών στρατηγικών στόχων για απελευθέρωση της δραστηριότητας προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας και άρση των περιορισμών επιλογής προμηθευτή από τους καταναλωτές, σημαντική ήταν η επίδραση της ευρωπαϊκής παρέμβασης και στη δομή των δικτύων, που σκόπευε στη σαφή διάκριση μεταξύ των ανταγωνιστικών και των μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων και στην πρόσβαση τρίτων στις υποδομές των λειτουργών των μη ανταγωνιστικών δραστηριοτήτων.

Αρχικά το συνολικό δίκτυο του ηλεκτρικού συστήματος της Ελλάδας διακρίνεται στο δίκτυο μεταφοράς, που περιλαμβάνει κατά βάση το δίκτυο υψηλής τάσης και τα δίκτυο διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, που περιλαμβάνει το δίκτυο μέσης και χαμηλής τάσης. Η διαχείριση του τελευταίου ανατέθηκε στην εταιρεία «Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΔΕΔΔΗΕ), η οποία συστάθηκε με την απόσχιση του κλάδου διανομής της ΔΕΗ Α.Ε. σύμφωνα με το ν. 4001/2011 και την Οδηγία 2009/72/ΕΚ. Είναι κατά 100% θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ Α.Ε., ωστόσο είναι σύμφωνα με τις προβλέψεις του ανωτέρω νόμου απολύτως ανεξάρτητη λειτουργικά και διοικητικά. Το έργο της είναι η λειτουργία, η συντήρηση και η ανάπτυξη του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα και η διασφάλιση της διαφανούς και αμερόληπτης πρόσβασης των καταναλωτών και γενικότερα όλων των χρηστών του δικτύου. Τα έσοδα της προέρχονται από τη χρέωση των χρηστών του δικτύου. Η κυριότητα του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας ανήκει στη ΔΕΗ Α.Ε., η οποία όμως έχει προβεί σε υποχρεωτική παραχώρηση της διαχείρισης του κατά τα ανωτέρω στον ΔΕΔΔΗΕ.

Αντίστοιχα η διαχείριση του δικτύου μεταφοράς, του οποίου η κυριότητα ανήκει επίσης στη ΔΕΗ Α.Ε., ανατέθηκε με τον ν. 4001/2011 στην εταιρεία «Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.» (ΑΔΜΗΕ). Ο ΑΔΜΗΕ αποτελεί 100% θυγατρική εταιρεία της ΔΕΗ Α.Ε., αλλά είναι όπως ο ΔΕΔΔΗΕ απολύτως ανεξάρτητος λειτουργικά και διοικητικά. Έργο του

είναι η λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου μεταφοράς και η παροχή πρόσβασης στο σύστημα στους κατόχους άδειας παραγωγής, προμήθειας ή εμπορίας ηλεκτρικής ενέργειας, από τους οποίους προέρχονται κατά βάση και τα έσοδά του.

Τέλος, από τα προαναλυθέντα αποκλίνει η λειτουργία του μη διασυνδεδεμένου συστήματος των νησιών. Τα περισσότερα νησιά σήμερα στην Ελλάδα και κυρίως στο Αιγαίο ηλεκτροδοτούνται κατά περίπου 80% από αυτόνομα ηλεκτρικά συστήματα με παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας κατά κύριο λόγο από τοπικούς θερμικούς σταθμούς παραγωγής της ΔΕΗ Α.Ε., οι οποίοι λειτουργούν με καύσιμο πετρέλαιο, και κατά περίπου 20% από σταθμούς ΑΠΕ, αιολικούς και φωτοβολταϊκούς. Η Λειτουργία και Διαχείριση της Αγοράς των μη διασυνδεδεμένων νησιών γίνεται από τον ΔΕΔΔΗΕ, βάσει του Κώδικα Διαχείρισης Ηλεκτρικών Συστημάτων Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας.

Συνεπώς μπορεί μεν ο τομέας της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας και στα μη διασυνδεδεμένα νησιά να είναι απολύτως απελευθερωμένος, όμως για την προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας δεν είναι δυνατή η πρόσβαση στη «δεξαμενή» της αγοράς ενέργειας του ΛΑΓΗΕ. Η απαραίτητη ενέργεια προέρχεται από τους τοπικούς σταθμούς που εν γένει λειτουργούν με πετρέλαιο. Για το λόγο αυτό το κόστος παραγωγής είναι κατά πολύ μεγαλύτερο απ' ό τι στο διασυνδεδεμένο δίκτυο, ώστε για την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας στους καταναλωτές των Μη Διασυνδεδεμένων Νησιών με τιμολογήσεις ίδιες, με αυτές του Διασυνδεδεμένου Συστήματος να απαιτείται ο καθορισμός της παροχής αυτής σε Υπηρεσία Κοινής Ωφέλειας και η παροχή οικονομικού αντισταθμίσματος στους παραγωγούς, σύμφωνα με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ, το οποίο καλύπτει το υπερβάλλον κόστος που υφίστανται σε σχέση με την αντίστοιχη δραστηριοποίησή τους στο Διασυνδεδεμένο Σύστημα.